

Anna Bogucka

Tradycje pielgrzymowania w ród przewodników turystycznych PTTK

Ekonomiczne Problemy Usług nr 66, 19-26

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA BOGUCKA

Politechnika Białostocka

TRADYCJE PIELGRZYMOWANIA WŚRÓD PRZEWODNIKÓW TURYSTYCZNYCH PTTK

Wstęp

W świadomości polskiego społeczeństwa utrwaliło się przekonanie o wysokiej randze przewodników wykonujących swoje zadania zarówno zawodowo, jak i społecznie. Przewodnicy są szanowani ze względu na swoją wiedzę, umiejętność oprowadzania, otwarty stosunek do turystów; przywykło się uznawać ich kompetencje. Z przewodnikami turyści czują się bezpiecznie, dzięki nim mają szansę lepiej poznać odwiedzane miejsca¹. Taki stosunek do tego zawodu ukształtowany został w oparciu o ponad 125-letnią tradycję zorganizowanego polskiego przewodnictwa turystycznego oraz dzięki przestrzeganiu w omawianym środowisku norm Kodeksu Etycznego Przewodnika PTTK.

1. Przewodnictwo turystyczne w Polsce

We współczesnym rozumieniu przewodnik turystyczny to osoba zawodowo oprowadzająca turystów lub odwiedzających po wybranych obszarach, miejscowościach i obiektach, udzielająca im informacji na temat oglądanych miejsc, posiadająca odpowiednie uprawnienia. Otrzymuje je osoba, która ukończyła 18 lat, szkołę

¹ A. Gordon, *Z dziejów przewodnictwa turystycznego w Polsce. Wprowadzenie do problematyki*, w: *Przewodnictwo turystyczne i pilotaż wycieczek w Polsce a standardy europejskie*, red. B. Ząbczyk-Chmielewska, M.A. Kozłowska, Wyd. Oddział Gdański PTTK, Pomorska Federacja Przewodników PTTK, Sopot 2007, s. 9.

średnią, jej stan zdrowia umożliwia wykonywanie zadań przewodnika turystycznego, nie była karana za przestępstwa umyślne lub inne popełnione w związku z wykonywaniem zadań przewodnika turystycznego. Musi również odbyć szkolenie teoretyczne i praktyczne oraz zdać egzamin na przewodnika turystycznego.

Przewodnicy turystyczni mogą otrzymać trzy rodzaje uprawnień: przewodników górskich, przewodników miejskich i przewodników terenowych. Uprawnienia przewodników górskich nadawane są dla określonych obszarów górskich. Wyróżnia się przewodników górskich: beskidzkich, sudeckich oraz tatrzańskich. Wprowadzono dla nich trzy klasy uprawnień. Jeśli chodzi o przewodników miejskich, to ich uprawnienia wymagane są w dziesięciu miastach, takich jak: Gdańsk, Gdynia, Sopot (łącznie), Katowice z Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym (łącznie), Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Szczecin, Toruń, Warszawa, Wrocław. Uprawnienia te obejmują również oprowadzanie po obiektach i obszarach znajdujących się w strefie podmiejskiej, jeżeli są one związane z historią, kulturą lub gospodarką miasta, a także objęte są programem szkolenia przewodników miejskich. Uprawnienia przewodnika terenowego wydawane zaś są dla poszczególnych województw, regionów (obejmują również miasta położone w ich obrębie) oraz tras turystycznych².

Najważniejszą organizacją zrzeszającą przewodników turystycznych w kraju jest Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK), które powstało w 1950 roku. Organizacja przejęła cały bogaty dorobek przewodnicki Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego oraz Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Z analizy danych statystycznych wynika, iż obecnie w strukturach Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego zrzeszonych jest 7048 przewodników turystycznych reprezentujących 178 kół przewodnickich z całego kraju. W strukturze uprawnień dominują przewodnicy terenowi (3346), uprawnienia przewodników górskich posiada 2331 osób, a najmniejszą grupę stanowią osoby posiadające uprawnienia przewodnika miejskiego (1371)³. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 1.

Przewodnicy turystyczni to grupa, która swoje powinności rozumie daleko szerzej i głębiej niż zawodowo. Jest to grupa, którą cechuje patriotyzm oraz silne przywiązanie do Kościoła i nauczania Jana Pawła II, w związku z czym naturalna jest tu potrzeba uczestnictwa w imprezach turystycznych o charakterze religijnym.

Od lat 80. przewodnicy organizują pielgrzymki o różnym zasięgu terytorialnym. Najważniejszą spośród nich jest Ogólnopolska Pielgrzymka Przewodników na Jasną Górę. W kalendarzu imprez przewodnickich ważne miejsce zajmuje Świętokrzyski Rajd Pielgrzymkowy na Święty Krzyż oraz najważniejsza pielgrzymka przewodników górskich – Ogólnopolska Pielgrzymka Ludzi Gór „na Groniu”. Od

² Ustawa o usługach turystycznych, DzU z 2010, nr 106, poz. 672.

³ Dane Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

12 lat przewodnicy ewangelicy organizują Ogólnopolskie Spotkania Przewodników Ewangelików.

Tabela 1

Przewodnictwo turystyczne w PTTK

Lp.	Województwo	Liczba kół przewodnickich	Przewodnicy górcy	Przewodnicy terenowi	Przewodnicy miejscy
1.	dolnośląskie	19	172	232	107
2.	kujawsko-pomorskie	9	5	149	111
3.	lubelskie	11	24	236	111
4.	lubuskie	3	0	70	2
5.	łódzkie	10	24	170	41
6.	małopolskie	31	889	287	79
7.	mazowieckie	12	12	398	219
8.	opolskie	2	9	21	10
9.	podkarpackie	6	315	166	67
10.	podlaskie	6	0	206	3
11.	pomorskie	8	3	124	143
12.	śląskie	31	869	377	93
13.	świętokrzyskie	9	4	338	128
14.	warmińsko-mazurskie	6	0	241	2
15.	wielkopolskie	8	0	167	147
16.	zachodnio-pomorskie	7	5	164	108
		178	2331	3346	1371

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZG PTTK.

2. Ogólnopolska pielgrzymka przewodników na Jasną Górę

Częstochowa to miejsce, gdzie wiara i kultura jawią się jako nierozzerwalnie połączone. Jest to szczególne miejsce dla każdego Polaka. Od 26 lat jest to również najważniejsze miejsce spotkań pielgrzymkowych braci przewodnickiej.

Inicjatywa spotkań na Jasnej Górze zrodziła się w środowisku przewodników częstochowskich. Zdzisław Dziubek, wieloletni koordynator spotkań jasnogórskich, 4 maja 1982 roku w kaplicy św. Pawła zorganizował rozpoczęcie sezonu przewod-

nickiego. Mszę świętą i homilię wygłosił ówczesny kurator zbiorów sztuki na Jasnej Górze – o. Jan Golonka.

Pomysł został szybko przyjęty w środowisku przewodnickim i w kolejnych spotkaniach uczestniczyło coraz więcej osób. Oficjalnie I Ogólnopolska Pielgrzymka Przewodników na Jasną Górę odbyła się 27 kwietnia 1985 roku. W programie znalazły się: msza święta, prelekcja o. J. Golonki na temat zabytków Jasnej Góry, Droga Krzyżowa na wałach klasztornych. Już od pierwszej pielgrzymki tradycją stało się opracowanie okolicznościowego stempla⁴.

Przez kolejne lata znaczenie pielgrzymek przewodnickich wzrasta. Patronat nad Ogólnopolskimi Pielgrzymkami Przewodników na Jasną Górę obejmuje Komisja Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Turystycznego:

- w latach 1985–1996 duchowym opiekunem pielgrzymek przewodników na Jasną Górę był ks. bp Ryszard Karpiński;
- w latach 1997–2005 opiekę nad pielgrzymkami przewodnickimi na Jasną Górę sprawuje ks. abp senior Edmund Piszcz;
- od 2006 roku duchowym opiekunem pielgrzymek środowiska przewodnickiego jest ks. bp Edward Janiak⁵.

Rozwija się formuła spotkań opartych na połączeniu treści duchowych z krajoznawstwem i turystyką. W programie pielgrzymek znajdują się następujące stałe elementy:

- część rekolekcyjna (nauka rekolekcyjna, msza św., Droga Krzyżowa w kaplicy św. Józefa, Apel jasnogórski, różaniec z rozważaniami rekolekcyjnymi);
- część pielgrzymkowa (refleksje tematyczne, Droga Krzyżowa na wałach klasztornych, msza św. w kaplicy cudownego obrazu Matki Bożej, modlitewne czuwanie, różaniec, Apel jasnogórski, wykłady).

Począwszy od czwartej pielgrzymki przewodnicy dokonują uroczystego aktu zawierzenia Bogurodzicy Dziewicy Niezawodnej Przewodniczce. Od piątej pielgrzymki wydłużono czas spotkań przewodnickich na Jasnej Górze do dwóch dni, a począwszy od 12. pielgrzymki – do trzech dni. Tradycją stało się przekazywanie organizacji innemu kołu przewodnickiemu, zaś wszystkie jubileuszowe pielgrzymki organizuje Koło Przewodników w Częstochowie. Począwszy od 13. pielgrzymki koordynatorem jasnogórskich spotkań przewodnickich jest Barbara Okońska. Kalendarium pielgrzymek zaprezentowano w tabeli 2.

⁴ Dane z Kroniki Pielgrzymek Jasnogórskich prowadzonej przez PTTK Oddział Regionalny w Częstochowie.

⁵ Ibidem.

Tabela 2

Kalendarium Pielgrzymek Przewodnickich na Jasną Górę

Lp.	Termin	Organizator (koło/ miejscowość)	Liczba uczestników
I	27.04.1985	Częstochowa	90
II	16.03.1986	Częstochowa	350
III	29.03.1987	Częstochowa	500
IV	20.03.1988	Częstochowa	850
V	11–12.03.1989	Kielce	1100
VI	24–25.03.1990	Gdańsk	1196
VII	9–10.03.1991	Warszawa	1500
VIII	28–29.03.1992	Lublin	1300
IX	20–21.03.1993	Nowy Sącz	1580
X	19–20.03.1994	Częstochowa	1400
XI	11–12.03.1995	Kłodzko	1500
XII	15–17.03.1996	Kielce, Wrocław	1500
XIII	14–16.03.1997	Kraków	1400
XIV	13–15.03.1998	Malbork	1391
XV	12–14.03.1999	Rzeszów	1471
XVI	10–12.03.2000	Krynica	1500
XVII	9–11.03.2001	PTT Nowy Sącz	1600
XVIII	8–10.03.2002	Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Skarżysko Kamienna	1600
XIX	7–9.03.2003	Kalisz	1450
XX	5–7.03.2004	Częstochowa	1361
XXI	4–6.03.2005	„Rzepiór” Wrocław	996
XXII	3–5.03.2006	PTTK Beskid Nowy Sącz	1186
XXIII	2–4.03.2007	Zakopane	1102
XXIV	29.02–2.03.2008	Ostrowiec Świętokrzyski	1280
XXV	6–8.03.2009	Chorzów, Bytom, Piekary Śląskie	1485
XXVI	5–7.03.2010	Warszawa	1250

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kroniki Pielgrzymek Jasnogórskich.

3. Świętokrzyskie Rajdy Pielgrzymkowe

Pomysł organizacji imprezy turystycznej z akcentem religijnym w Górach Świętokrzyskich zrodził się na opłatkowym spotkaniu przewodnickim w Kielcach. Miał on być nawiązaniem do obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 – dzie-

sięciu wieków obecności relikwii Krzyża Świętego. Jubileuszowy Rajd Świętokrzyski „Święty Krzyż 2000” odbył się 30 września 2000 roku i uczestniczyło w nim 1013 osób z całej diecezji kieleckiej. W pierwotnym założeniu miała to być impreza jednorazowa. Na życzenie biskupa kieleckiego ks. prof. Kazimierza Ryczana i na liczne prośby diecezjan rajd przestoczył się w imprezę cykliczną. Charakterystykę rajdów przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3

Charakterystyka Pielgrzymkowych Rajdów Świętokrzyskich

Lp.	Nazwa rajdu	Termin	Liczba tras	Liczba uczestników
I	Jubileuszowy Rajd Świętokrzyski – Święty Krzyż 2000	30.09.2000	siedem pieszych	1013
II	Rajd Świętokrzyski	29.09.2001	sześć pieszych	1468
III	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	28.09.2002	siedem pieszych	1570
IV	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	27.09.2003	osiem pieszych, jedna rowerowa	1738
V	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	25.09.2004	12 pieszych, jedna rowerowa, jedna autokarowo-pieszka	3700
VI	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	24.09.2005	13 pieszych, jedna rowerowa, jedna autokarowo-pieszka	3045
VII	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	23.09.2006	12 pieszych, jedna autokarowo-pieszka	3240
VIII	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	29.09.2007	12 pieszych, dwie autokarowo-pieszce	3436
IX	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	27.09.2008	12 pieszych, dwie autokarowo-pieszce	3921
X	Jubileuszowy Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	26.09.2009	12 pieszych, jedna autokarowo-pieszka	4500
XI	Pielgrzymkowy Rajd Świętokrzyski	25.09.2010	12 pieszych, dwie autokarowo-pieszce	4400

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Oddziału Świętokrzyskiego PTTK w Kielcach.

Obecnie Świętokrzyski Rajd Pielgrzymkowy to impreza turystyczno-krajoznawcza, w której uczestniczą wierni z diecezji sandomierskiej, radomskiej

oraz coraz liczniej reprezentowana grupa z innych diecezji. Celem rajdu jest oddanie czci relikwiom drzewa Krzyża Świętego oraz poznanie piękna Gór Świętokrzyskich⁶.

4. Ogólnopolska Pielgrzymka Ludzi Gór „na Groń” Jana Pawła II

Inicjatorem religijnych spotkań ludzi gór jest Stefan Jakubowski z Andrychowa. Od 1981 roku organizowany jest rajd „Szlakami Jana Pawła II”, który kończy się na Groniu Jana Pawła II – bo taką nazwę, dzięki staraniom S. Jakubowskiego, otrzymał szczyt dawnej Jaworzyny (890 m n.p.m.), położony w pobliżu Leskowca w Beskidzie Małym.

Leskowiec był częstym celem wycieczek ks. Karola Wojtyły i krakowskiego środowiska. Jest to szczególne miejsce związane z kultem Jana Pawła II.

Pierwsza Ogólnopolska Pielgrzymka Ludzi Gór zorganizowana została w 2005 roku. Od początku cieszyła się ona dużym zainteresowaniem.

Uczestnikami spotkań na Groniu Jana Pawła II są przewodnicy górscy, ratownicy oraz indywidualni turyści. Corocznie około tysiąca osób uczestniczy w mszy świętej, wierni składają kwiaty pod pomnikiem Jana Pawła II.

W 2010 roku na Groniu Jana Pawła II umieszczono tablicę pamiątkową poświęconą pamięci ks. Jerzego Pawlika, przewodnika turystycznego, który przez wiele lat współtworzył ideę Ogólnopolskiej Pielgrzymki Przewodników na Jasną Górę⁷.

5. Ogólnopolskie Spotkania Przewodników Ewangelików

Inicjatywa spotkań przewodników ewangelików zrodziła się w środowisku przewodników wrocławskich. Inicjatorem działań był Michał Pilch. Pierwsze spotkanie odbyło się w Karpaczu w 1999 roku, a kolejne miały miejsce w następujących miejscach: Istebnej (2000), Wrocławiu (2001), Warszawie (2002), Cieszynie i Dziegielewie (2003), Bielsku-Białej i Szczyrku (2004), Sopocie (2005), Zgorzelcu (2006), Szczecinie (2007), Świdnicy (2008), Krakowie (2009) oraz w Kielcach (2010). Celem imprezy jest upowszechnianie wiedzy o ewangelizmie, prezentowanie zabytków architektury, uczestnictwo w nabożeństwie oraz integracja środowiska przewodników ewangelików. Co roku w spotkaniach uczestniczy około 40 przewodników ewangelików⁸.

⁶ D. Kowalski, Ł. Zarzycki, *Świętokrzyskie Rajdy Pielgrzymkowe 2000–2010*, Wyd. Jedność, Kielce, 2010.

⁷ Dane PTTK Oddział w Bielsku-Białej.

⁸ www.luteranie.pl, 10.01.2011.

Podsumowanie

Środowisko zawodowe przewodników turystycznych zrzeszone w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym czynnie uczestniczy w życiu religijnym, czego przejawem są coroczne pielgrzymki na Jasną Górę, Święty Krzyż czy Groń Jana Pawła II.

Mimo że pielgrzymowanie zmieniło formę, to można uznać, że każdy z opisanych w opracowaniu sposobów dochodzenia do Boga jest swego rodzaju sposobem integracji i uczestnictwa w życiu duchowym.

TRADITIONS OF GOING ON A PILGRIMAGE AMONGST PTTK TOURIST GUIDES

Summary

This article on the concerns of pilgrimage among the tour guides are members of the Polish Society of Tourism-Lore. Aim of this study is to show the guides as a professional environment that is part of tourist services and the presentation of important events and religious pilgrimage organized by the tourist guides. The material has been developed based on materials obtained from the primary organizers of religious meetings.

Translated by Anna Bogucka